

PEDAGOGIK TEXNOLOGIYANING ASOSIY YO'NALISHLARI

Abdurazzoqov Ilhom Rustamovich

Termiz davlat pedagogika instituti

Informatika va uni o'qitish metodikasi kafedrası o'qituvchisi,

Tel: +998 91 587-00-96

Xoliyorov Azizbek Xolmirza o'g'li

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

Tel: +998 97 694-03-02

Mamatqobilov Jahongiz Alisher o'g'li

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

Tel: +998 97 846-36-06

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagogik texnologiyaning asosiy yo'nalishlari pedagogik texnologiyalarning o'qitishda bugungi kundagi ahamiyati haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Hozirgi an'anaviy ta'lim, Muammoli ta'lim, Rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyalari, Hozirgi an'anaviy ta'lim, Empirik, Kognitiv, Evristik, Kreativ, Inverison, Adaptiv, Modul.

Kirish. XVII asrda Ya.A.Komenskiyning didaktik tamoyillari asosida shakllanib, hozirda dunyodagi maktablarda eng ko'p qo'llanayotgan sinf-dars tizimidan iborat. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosan shu tizimni turli yo'nalishlarda takomillashtirish maqsadlarida yaratilib, hozirda turli yo'nalishlarda rivojlanmoqda.

Pedagogik jarayonni takomillashtirish, uni o'quvchi shaxsiga yo'naltirishga asoslangan pedagogik texnologiyalar: hamkorlik pedagogikasi, ta'limning insonparvarlikka asoslangan texnologiyasi va boshqalar.

O'quvchi faoliyatini faollashtirish va jadallashtirish asosidagi pedagogik texnologiyalar. Muammoli ta'lim, o'yinlar, tayanch signallar konspektlari texnologiyalari va boshqalar.

O'quv materialini didaktik jihatdan takomillashtirish va qayta ishlab chiqishga asoslangan pedagogik texnologiyalar. Bu texnologiyalar o'rgatilayotgan bilimlarning didaktik tizimi chuqur mazmunga ega bo'lishi, bilimlarga tizimli nuqtai nazardan yondashish, o'quvchilarga bilimlarni egallashning eng maqsadga muvofiq yo'llarini o'rgatish kabi tamoyillarga asoslanadi.

O'quv jarayonini samarali boshqarish va tashkil eilishga asoslangan pedagogik texnologiyalar. Bu texnologiyalarga tabaqalashtirilgan, individuallashtirilgan, dasturlashtirilgan ta'lim texnologiyalari; ta'limning jamoa usuli, guruhli, kompyuterli ta'lim texnologiyalari kabilar kiradi.

Tabiatga muvofiqlashtirilgan pedagogik texnologiyalar. Bularga o'quvchining

tabiiy imkoniyatlari, ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil qilishning tabiiy imkoniyatlari va boshqa tabiatga muvofiq imkoniyatlardan to'liq foydalanishni amalga oshirishga asoslangan pedagogik texnologiyalar kiradi.

Rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyalari. Bularga o'quvchi shaxsining ijobiy sifatlarini, ayrim sohalardagi bilimlarini, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish texnologiyalari kiradi.

Bulardan tashqari xususiy (O'quv fanlari) pedagogik texnologiyalari, alternativ hamda mualliflik pedagogik texnologiyalari yo'nalishlari ham mavjud.

Shuningdek, hozirda pedagogik texnologiyalarning boshqa yo'nalishlari ham mavjud bo'lib, ulardan asosiylari empirik, kognitiv, evristik, kreativ, inversion, integrativ, adaptiv, inklyuziv pedagogik texnologiyalardan iborat. Bu yo'nalishlarning asosiy xususiyatlari quyidagicha:

Empirik-(tajriba) sezgi a'zolari orqali bilim olish. Bu texnologiyada asosiy e'tibor sezgi a'zolarining tabiiy rivojlanganlik imkoniyatlariga tayangan holda bilim berish va ularni yanada takomillashtirib borishga qaratiladi.

Kognitiv-(bilishga oid) atrofdagi olam to'g'risidagi bilimlar doirasini kengaytirish texnologiyasi. U tabaqalash (tarkibiy qismlarga ajratib o'rganish) tafakkurini shakllantiradi, bilish ehtiyojlarini rivojlantiradi.

Evristik-(haqiqatni topish) yo'naltiruvchi savollar berish yo'li bilan ta'lim berish tizimi. Topqirlik, faollikni rivojlantirishga xizmat qiluvchi, o'quv-izlanish ta'lim metodi. Optimallashtirish (ko'p variantlardan eng ma'qulini, mosini, muvofiq'ini tanlash) tafakkurni rivojlantiradi.

Kreativ-(ijodiy) tadqiqot xarakteriga, xususiyatiga ega bo'lib, o'quvchilarda maqsadga yo'naltirilgan ijodiy tafakkurni jadal rivojlantiradi.

Inverison-(almashtirish) axborotlarni turli tomondan o'rganish, o'rnini almashtirish xususiyatiga ega bo'lib, tafakkur (fikrlash) tizimini shakllantiradi.

Integrativ-(yaxlitlash) axborotlarni tashkil qiluvchi cheksiz ko'p kichik qismlarning o'zaro ajralmas bog'liqligi, ularning yaxlitligi, bir butunligi asosida yagona to'g'ri xulosani aniqlash.

Adaptiv-(moslashtirish) axborotlarni va ulardan foydalanish jarayonini o'rganish hamda o'rgatish uchun qulaylashtirish, moslashtirish asosida kutilgan natijaga erishish.

Inklyuziv-(tenglik) o'qituvchi bilan o'quvchining o'zaro munosabatlarida tenglik asosida ta'lim tarbiya jarayonini tashkil qilish. Shu bilan birga, imkoniyati cheklangan o'quvchilarning sog'lom o'quvchilar bilan birgalikda o'qishini tashkil qilish pedagogik texnologiyasi.

Pedagogik texnologiyaning asosiy yo'nalishlari hozirgi an'anaviy ta'limni turli yo'nalishlarda takomillashtirish maqsadlarida yaratilib, hozirda rivojlanib bormoqda. Turli fan o'qituvchilari tomonidan har bir o'quv fanining asosiy xususiyati,

mazmunining tarkibi, amaliy, nazariy qismlarining nisbatiga muvofiq ravishda eng qulay pedagogik texnologiyalarning empirik, kognitiv, evristik, kreativ, inversion, integrativ ,adaptiv, inklyuziv va boshqa yo'nalishlarini to'g'ri tanlash jiddiy ahamiyatga ega.

Dars moduli va algoritimi

Modul- pedagogik texnologiyani o'z ichiga olgan tarkibiy bo'lak bo'lib ; o'quv materialini mazmuni hamda dars jarayoni modullaridan tashkil topadi . Pedagogik texnologiya materiallarini modullariga ajratish modullashtirish jarayoni bilan, kichik modul, modullar to'plami, birlamchi modul va modul darajasi tushunchalaridan foydalaniladi va quyidagichata'riflanadi.

kichik modul,- pedagogik texnologiya tarkibidagi eng kichik birlikni ifodalaydi. Amalda bunday kichik modulni tashkil qiluvchi boshqa kichik modullarga ajratish mumkin emas deb hisoblanadi.

birlamchi modul- pedagogik texnologiyani uning biror darajasidan boshlab tasvirlashga dastlabki modul sifatida tanlangan va o'z tarkibiga bir yoki bir nechta kichik modullarni oladigan modul.

modullar to'plami,- pedagogik texnologiyani uning biror darajasidan boshlab tasvirlash maqsadida bitta modul sifatida hisoblangan bir nechta modullar yig'indisi.

modul darajasi- birlamchi modullarning o'z tarkibida aslida qancha modullarga ega ekanligiga qarab quyidagi darajalarga bo'linadi:

- Bir o'quv mashg'ulotini o'tkazishga mo'ljallangan modullar;
- O'quv fanining bir mavzusini, bir bo'limini, bir qismini yoki hamma tarkibiy bo'laklarini o'qitish texnologiyasini tashkil etuvchi modullar.Ularni bloklar deb ham nomlanadi;
- Bir nechta turdosh o'quv fanlarini yoki ayrim fanlarni o'qitish texnologiyasini tashkil qiluvchi modullari;
- DTSning tarkibiy bo'laklarini va ularni bajarish texnologiyasini tashkil qiluvchi modullar;
- O'quv reja va dasturlarning tarkibiy bo'laklarini va ularni bajarish texnologiyasini tashkil qiluvchi modullar;
- Ta'lim vositalarini tashkil qiluvchi modullar;
- Pedagogik texnologiya jarayonida qo'llaniladigan usullarni tashkil qiluvchi modullar.

Algoritm - pedagogik texnologiya bo'laklari (modullar)ning o'zaro joylashuvini hamda pedagogik texnologiya jarayonlarini amalga oshirish ketma -ketligining avvaldan belgilangan tartibi, ya'ni qoidasidir.

Algoritmlash esa pedagogik texnologiya tarkibiy bo'laklarini amalga oshirish jarayonining ketma-ketligini belgilash bo'lib, ko'zlangan maqsadga erishish kafolatini amalga oshiradi. Odatda, pedagogik texnologiyani loyihalashda oldin uning algoritmi

ishlab chiqiladi. Shu algoritmgaga muvofiq holda modullarning o'zaro joylashuvi tartibi aniqlanadi.

Xulosa. Pedagogik texnologiyada algoritmlar alohida mashg'ulot yoki uning biror bo'lagi algoritmi, o'quv fanini o'qitishning umumdidaktik izchilligi algoritmi, o'quvchi faoliyatini, o'qituvchi faoliyati, o'zlashtirishni nazorat qilish jarayoni, maktabni boshqarish jarayoni algoritmi kabi turlarga bo'linadi.

Pedagogik faoliyatning eng kichik bo'laklari o'zaro joylashuvini va shu faoliyatni amalga oshirish ketma-ketligini belgilash algoritmlashning birlamchi darajasi bo'lib, ularni birlamchi algoritmlar deyiladi.

Algoritmlash orqali pedagogik texnologiyani tegishlicha tayyorgarlikka ega bo'lgan mutaxassislar tomonidan oldindan belgilangan maqsadlarning to'liq amalga oshirilishini kafolatlagan holda amalga oshirish imkoniyati yaratiladi.

Modullashtirish va algoritmlash madaniyati ta'lim-tarbiya jarayonida odat tusiga kirgan holdagina turli darajalardagi pedagogik texnologiyalarni yaratish va amalda qo'llash faoliyati yanada keng rivojlana boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Rustamovich, A. I. (2024). INTERACTIVE METHODS OF COMPUTER SCIENCE USED IN FOREIGN COUNTRIES, NEW METHODS AND TOOLS OF TEACHING WERE DISCUSSED. *Web of Agriculture: Journal of Agriculture and Biological Sciences*, 2(5), 175-180.
2. Rustamovich, A. I., Bahrom Yo'ldosh o'g, B., & Ibodullo o'g, N. J. R. (2024). JAMIYATNI AXBOROTLASHTIRISHNI TA'LIM TIZIMIDAGI AHAMIYATI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 45(7), 42-48.
3. Rustamovich, A. I., Azizjon o'g'li, A. S., & Hayotbek o'g'li, N. I. (2024). MASOFAVIY TA'LIM VA UNI TASHKIL ETISH ASOSLARI. *World scientific research journal*, 27(1), 165-170.
4. Rustamovich, A. I., Abdumo'minovich, A. Y. L., & Chori o'g'li, M. J. (2024). TA'LIM JARAYONINI TASHKIL ETISHDA INTERNET XIZMATLARIDAN FOYDALANISHNING O'RNI. *World scientific research journal*, 27(1), 92-96.
5. Xolbek o'g'li, S. S. (2024). KOMPYUTER O'YINLARI VA ULARNING FOYDALI VA ZARARLI JIHATLARI: Abdurazzoqov Ithom Rustamovich. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 22(2), 212-218.
6. Rustamovich, A. I. (2024). INTERNET IMKONIYATLARI VA INTERNETDAN FOYDALANISH BILAN BOG'LIQ ASOSIY TUSHINCHALAR. *World scientific research journal*, 28(1), 76-81.
7. Rustamovich, A. I. (2024). BASIC CONCEPTS RELATED TO INTERNET CAPABILITIES AND INTERNET USAGE. *Web of Discoveries: Journal of Analysis and Inventions*, 2(5), 141-146.
8. Abdimuminovich, A. B. (2024). MEDIANING BOSHQA AXBOROT XIZMATLARI BILAN O'ZARO MUNOSABATI. *World scientific research journal*, 28(1), 25-30.
9. Rustamovich, A. I. (2024). INTERNET IMKONIYATLARI VA INTERNETDAN FOYDALANISH BILAN BOG'LIQ ASOSIY TUSHINCHALAR. *World scientific research journal*, 28(1), 76-81.
10. ABDURAZZOQOV, I. (2024). vUMUMTA'LIM MAKTABLARIDA INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANINI O'QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH. *Acta NUUZ*, 1(1.3. 1), 61-65.